

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

וידתו ואבירים (טו, א) - ואבירים גימטריה ראובן, כפרוש רש"י שבני ראובן שהו בחנינתם בצד תימנה ליד בני קהת, ולכן השתתפו עם קרח במחלקתו, אוי לרשע ואוי לשכנו. (מגדנות)

ויאמרו אלהם רבילכם (טו, ג) - בתבת רב פנו קרח ועדתו למשה שהתמנה עליהם, ובתבת לכם לאהרן, כי לכם אותיות מלך. (מגדנות)

קחו לכם מחתות (טו, ו) - סופי תבות מות, רמז להם משה שאם יחרו בתשובה ינצלו לחיים, ואם לאו סופם למיתה. (יחי ראובן)

רבילכם בני לוי (טו, ז) - וקרח שפקח היה, מה ראה לשטות זו? עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה ממנו, שמואל ששקול כנגד משה ואהרן" (רש"י). ורמז לזה, כי התבות **רבילכם בני לוי** בגימטריה זהו שמואל. (מגדנות)

וידעתם כי נאצו האנשים האלה (טו, ח) - ראשי תבות פהנה, כי קרח ועדתו בקשו להתנאות בכתר הפהנה. (מגדנות)

ותפתח הארץ את פיה (טו, לב) - מדה כנגד מדה, פתחו פיהם ונבלעו פפי האדמה. (ה'שר שולם)

ויתן אתי הקטרת וכפר עליהם (יז, יב) - למה בקטרת? לפי שקיו ישראל מליציו ומרנגים אחר הקטרת לומר סם הפנות הוא, אמר הקב"ה תראו שעוצר מגפה הוא והחטא הוא הפמית" (רש"י). הקטרת מכפרת גם על לשון הרע, כפי שנאמר ביומא שאפלו אוקרים אותו בחשאי יוצא ונשמע לחוץ כמו ריח הקטרת, והוא מרמז בתבות עליהעם ראשי תבות על עון מדברי לשון הרע. (בית ושמ)

ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים (יז, כג) - ציץ בגימטריה ק"ץ, ובזכות הצדיקים שבתמר פרחו יבוא קץ הגאלה, ואז יגמל הקב"ה שקר לשקדים ששקדו על התורה והמצוות. ועוד רמז, שהתבות ויגמל שקדים הן בגימטריה יבא משיח בן דוד ויגאלנו. (עץ החיים)

כל חלב יצהר (יח, יב) - חלב בגימטריה ארבעים, כי התרומה החשובה ביותר שנתנת בעין יפה, היא אחד מארבעים. (קרו לדוד)

ספורים בפרשה

נשיאי עדה קראי מועד אנשישם (טו, ב)

שבחו פעם אדם אחד בפני רבי יוסף דב מברסק, ובין השבחים אמרו עליו שהוא חשוב ומקבל בין מכיריו ונחשב שם בין אנשי השם. רבי יוסף דב הכיר את האיש וידע שאין תוכו כבוד, ולכן העיר על כך בחיוד: "פעמים בלבד נאמר בתורה התאר אנשי שם' ושניהם נאמרו לגנאי. דוד המבול נאמר "המה הגברים אשר מעולם אנשי השם", ובעדת קרח נאמר נשיאי עדה קראי מועד אנשישם"...

פי כליהעדה בלם קדושים ובתוקם ה' ומדוע תתנשאו עליקהל ה' (טו, ט)

נוהג היה רבי מאיר שפירא מלבליו, לקרב אליו בנים של אדמו"רים והיה מכניסם לשיבתו. אמרו לו מקרביו: "בלום משוא פנים יש כאן? הרי כל העדה בלם קדושים ומדוע מכפר הוא את פני הנכדים' על פני בני עניים?" השיב רבי מאיר ואמר: "הרי הללו עתידים להיות רבנים ומנהיגים בזכות אבותיהם, מבקש אני שלפחות ידעו ללמד פראוי"...

רבי יצחק מוורקא, נסע פעם לורשה כדי להשתדל שם בעניני הכלל ושהה שם פרק זמן מסוים. ערב אחד, חזר אל האכסניה בה שהה, וראה שכן בליעל אחד כתב על הדלת דברי גדות וחרוף על הרבי. לא הגיב רבי יצחק מאומה על דברי הזלזול, אולם משמשו עמד פהלים רעם והתקשה לעבר בשתיקה על מעשה הנבלה. הרגיעו הרבי ואמר: "מדוע יחרה אפך? אל יפל רוהך ואל תעצב אל לך, כי מקבלני ממורי רבי אברהם משה מפשיסחא, שכל בעלי המחלמת מוציאים את דבתם על קרבנם, דוקא במה שהוא נהיר בו ביותר. והביא ראה מקרח ועדתו שטענתם היתה על משה "ומדוע תתנשאו עליקהל ה'", דהינו התלוננו על משה שהוא בעל גאון, בעוד שהתורה מעידה עליו שהיה עני מכל האדם אשר עליפני האדמה".

ויאמרו לא נעלה (טו, יב) - פיהם הכשילם, שאין להם אלא ירידה (רש"י)

רבי עמנואל חי ריקי הי"ד בעל "משנת חסידים", היה מגדולי איטליה ובהיותו בן שלשים שנה עלה לארץ ישראל והתישב בצפת. בה עסק בכתיב הקבלה של האר"ל. שם סים את פרושו למשניות, וברב ענותנותו קרא לו בשם "דקדוקי עניות". מאז באו עליו כמה צרות ותלאות והחל לסבל מדקדוקי עניות, עד שהבין שפיו הכשילו והחליף את שם הספר ל"הון עשיר". מאז החל מלזו שוב להאיר לו עד שהתקבל לרבנות העיר פירנצה שבאיטליה. בערב ימיו חזר לארץ ישראל והקים בה את ישיבתו, אף פתחו ממסעו לבסוס הישיבה, נרצח בידי שודדים ונטמן בבלונגה. בה מספר גם על רבי מצליח מזוז הי"ד, שנהר כל ימיו שלא להוציא מפיו אלא דבורים טובים, ואף בתב היה מוסר דחמנא לצלן' או 'בר מנו', כדי להפוך את הקללה לברכה. פעם הראה לו בנו רבי מאיר גר"ו, כי מן החיד"א חבר ס"ח ספרים כמנין חיים, וכמעט בלם נדפסו חוץ משלשה והם: "אור הגנוז", "העלם דבר" ו"חדרייבטן". אמר לו רבי מצליח: "שמות הספרים גרמו לך. האור נותר גנוז, הדבר נשאר נעלם והספרים ירדו חדרייבטן"...

הילה הילה

לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם

במוצאי אחת השבתות של שנת תר"ס, הסב רבי ישעיה מקרקטור לסעדת מלווה מלכה עם קהל מעריציו, ובמהלך הסעדה ספר אודות רבו המבוק, רבי צבי הירש מליסקא, אצלו שמש בקדש רבות בשנים ומלא את מקומו אחר פטירתו, ובתוך הדברים ספר את הספור דלהלן.

פעם אחת, נסע רבי צבי הירש מליסקא לבקר את רבי מאיר איזנשטטר, המכנה מהר"ם א"ש השני, שהיה אחד מגאוני הדור המפרסמים ומגדולי רבני הנגריה. עם הכנס רבי צבי הירש אל מעון המהר"ם, הניח בפניו פתקא פדי להזכר לפניו בדבר ישועה ורחמים, בצרופ פדיון נפש בסף הגון, כנהוג בחצרות החסידים. רבי מאיר, לא היה רגיל לגנוני החסידים ומנהגיהם, שכן מבני הנגריה היה ומגדולי תלמידיו של מרן ה"חת"ם סופר, ולכן משה ידו נסרב לקבל את הפתקא, ויותר מזה את הפדיון. הדבר היה נראה לו זר ומגבר, והעדיף לקיים בעצמו את דברי החכם מכל אדם: "ושונא מתנת יחיה".

הפציר בו רבי צבי הירש חוזר והפציר, אך רבי מאיר עמד על שלו ולא רצה לטל מתנת חנם, עד שקרא הצדיק מליסקא כמשתאה: "היתכן? האם רבנו מונע עצמו מלעשות טובה ליהודי? נבהל רבי מאיר וקרא: "לעשות טובה ליהודי, הריני מוכן ומזמן כל ימי, אלא שאין דעתי משגת מה ענין קבלת מתנה מיהודי אצל עשית טובה בעבורו?" על טענה זו היתה לו לצדיק מליסקא תשובה מן המוכר: "מסתמך אני על דברי קדשו של הרבי ר' אלימלך מליז'נסק, וכן כתב מפרש בספרו 'עם אלימלך' שכל תלמיד חכם שהוא בבחינת צדיק, מיטיב הוא עם כל יהודי אם נוטל הוא ממנו מתנה שהוא מעניק לו".

כששמע המהר"ם פי מקור הדברים בדברי קדשו של ה"נעם אלימלך", השתנתה ארשת פניו וקול נפעם אמר: "הבה ואראה במו עיני את הדברים הללו בתוך הספר עצמו, ייתי ספר ונחזה". מיד הובא הספר "נעם אלימלך" אל השלחן, ורבי צבי הירש דפדף בו עד שהגיע לפרשת קרה, והקריא מתוך הכתובים את לשון הזהב של הרבי ר' אלימלך: "זה שאמר אליהם מליסקא לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם, בתוך הדברים התנצל (משה רבנו) לפניו יתברך שלא יענשו גוה העולם ולמד זכות עליהם באמרו לא חמור אחד מהם כו', דהנה פן הוא, המהנה תלמידו חקמים וצדיקים מנכסי, אז ההנאה הזאת תביאהו שלא במהרה הוא חוטא... וגם זאת, אם הצדיק גוער באיזה אדם, גם הנערה הזאת פועל בו שלא ישתקע בחטאו, כי הצדיק גנערתו שגוער בו הוא משבר כח הקלפה של הרשע. וזהו שאמרו לא חמור כו' כלומר אני גרמתי להם זאת שעל ידי שלא לקחתי מהם זה גרמה להם שחטאו, שאם נהייתי מהם היה מגין עליהם זאת לבלתי יחטאו... והיציא לנו מזה, שעל ידי נתינה לצדיק נשברים כח הקלפות ונתקשר בקשר של קניאם עם הצדיק שלא ישיאהו היצר לחטא בחטא גדול חס ושלום, ואדרבא יתקדש על ידי הצדיק".

כשפסם המהר"ם לקרא את הדברים הנשגבים של הרבי ר' אלימלך, נטל מיד בחרדת קדש את הפתקה עם הפדיון ואמר: "אחר דבריו הקדושים של הרבי ר' אלימלך, אין מעריצרים ואין בודקין אחר המזבח ולמעלה". לאחר מכן, נענה רבי מאיר ואמר: "נעכשו אספר בשבחם ומעלתם של האחים הקדושים רבי אלימלך ואחיו רבי זושא, כפי ששמעתי מפי מורי ורבי החת"ם סופר".

ישב פעם ה"חת"ם סופר אצל מורו ורבו המבוק רבי נתן אדלר, והיתה זו שעת רצון ושעת הכשר לפניו. נענה רבי נתן ואמר: "לא לחנם שגור בפי העולם לומר, שאנשי פולין אינם בעלי דרך ארץ, וכפתגם הידוע שאין פולין לאור הנר. כי בכל אימת שזוכה אני לעלית נשמה בעולמות העליונים, פוגש אני שם את האחים הקדושים רבי אלימלך ורבי זושא, שמקדימים להגיע לשם זה מכבר, ומעולם לא עלה בידי להקדימם. פעם החלטתי להקדים את עליתי טרם יפתחו שערי גן עדן, והמתנתי עד פתיחת השערים, אך כשנכנסתי פנימה ראיתי כי שני האחים כבר נמצאים שם, ונשגב היה מבינתי להבין כיצד עלה בידם להכניס פנימה בעוד השער נעול". סיים רבי נתן ואמר בחייו: "הוא אשר אמרתי, צודקים האומרים שהפולנים אינם בעלי דרך ארץ, כי לא המתנינו לפתיחת השערים ונכנסו פנימה בדרך לא דרך..."

כשפסם המהר"ם א"ש את ספורו: "אחרי ששמעתי מפי מורי ורבי החת"ם סופר, עד כמה גדול כח קדשתם של האחים הקדושים, שוב איני יכול להמרות את פיו של רבי אלימלך ושומה עלי למלא אחר דבריו הקדושים". מן הענין להוסיף ולספר, כי ה"דברי חיים" מצנו אמר פעם בשם רבו רבי נפתלי צבי מרופשיץ בשם הרבי ר' אלימלך מליז'נסק, כי רבות בשנים לא ירדה לעולם הזה נשמה כה קדושה כנשמת רבי נתן אדלר מפרנקפורט, זולת נשמת מרן הבעל-שם-טוב, וגדול תלמידיו החת"ם סופר היה מפליג בשבחיו של רבו ואמר שהיו נהירין לו שבילי הרקיע יותר מאשר היו נהירים למלאכי מרום.

מאזרות

אדמו"ר רבי מנחם מנדל מליובאוויטש ז"ע
ליום ההולולא א' בתמוז תשנ"ד

מנהיגים של רבבות אלפי ישראל ופלא הדורות. נודע בגאונותו הפלאית עד שכל רז לא אינם לה, ורבים השיב מעון. פעילותו חקקה עולמות ונשא על לוח לבו את משא העם כאשר ישא האמן אתהיגן. נודע בצפנתו הגדולה לביאת המשיח וכל ימיו היו קדש לזרוז הגאולה. התמנה כנשיא חסידות חב"ד ליובאוויטש לאחר פטירת חותנו הרי"צ שהעריצו מאד, ועוד בצעירותו התבטא עליו שהוא בקי בבבלי וירושלמי ודברי הראשונים, וכן גם התבטאו עליו גדולי הדור שעמדו נפעמים אל מול גאונותו הבלתי נתפסת והקפו ידעוהו בכל מקמני התורה בגנלה ובנסתר. בחסדי שמים נצל מצפוני הנאצים והתישב בגירויורק ליד חותנו. במשך עשרות שנות הנקמתו לא יצא מעירו, והקדיש את כל ימיו וישותיו למען הכלל והפרט. מכל קצו תבל פנו אליו בדבר ישועה ורחמים ורבים נושעו בזכותו בדרך נס ופלא. מדת אהבת ישראל שפעמה בו היתה לשם דבר, וכאשר נשאל פעם כיצד מסגל הוא לעמד על רגליו שעות ארוכות ולקבל במאור פנים את אלפי האנשים שמשחרים לפתחו, השיב: "כאשר סופרים ומונים אבנים טובות ומרגליות, לא חשים בעיפות ובקלשה, פי כל יהודי הוא בבחינת אבן טובה". הקפו חבוריו נעלה מבינת אגוז והם מקיפים את כל חלקי התורה בעשרות פרקים רבי כמות ואיכות, ואלפי שלוחיו ממשככים להפיץ תורה וחסידות בעולם כולו. ציונו שבבית העלמין היהודי בגירויורק, הפך לתל תלפיות ומוקום המסגל לישועה.

יוסיף דעת

עקב מחלוקת קורח ועדתו, ציוה הקב"ה לקחת ממות מנשיא השבטים, לכתוב עליהם שמות ולהכניסם באוהל מועד, ולאחר שמוטה אהרן פרח והוציא שקדים, ידעו ישראל שבו בחר ה'. כמה דעות יש במדרשים ובמפרשים, אם מקלו של אהרן היה המטה בו עשה את האותות וצוה משה, אולם בפשטות הדברים נראה שהיו שני ממות. במדרש נאמר שלמלך היו שלושה שמות, "מטה האלוקים" כשהקב"ה עשה בו נסים, "מטה משה" כשמוטה הפליא בו, ו"מטה אהרן" כשהיה ביד אהרן. במדרש לקח טוב מובא, שלא הביא אהרן מטה מביתו, כדי שלא יאמרו לו היה ולפיכך פרח. אלא הביא קורה אחת וחתכה לשנים עשר שבטי ישראל, ונתנה להם וכתב כל אחד ואחד שמו על מטהו בכתב ידו, לקחם ועשאו אנודה אחת ומטה אהרן בתוך ממותם, ולמחרת השכימו לראות מי פרח. ולמה ממחרת? לפי שהיו כל הלילה דואגים של מי יפרח. וכן מובא במדרש תנחומא, שמוטה הניח את המקל של אהרן באמצע המקלות, כדי שלא יאמרו ישראל מריח היה בשכניה ועשה פרי". בעל הטורים מביא מדרש, שגם במעשה קורח בלע מטה אהרן וטוות כולם, וכשהוציאו אז חזר ופלטם, ולכן לא הוציאו פרח ולכן נאמר המטת חסר וא"ו לפי שבלעם. בוזהר נאמר, שאהרן השתמש במטה שלו כשעשה את המופתים לפני פרעה ובלע את ממות החרטומים, ולא השתמש במטה משה מפני הקדושה שבו, שנכתב בו השם המפורש, וממנו למד שם שהקב"ה עתיד להחיות מתים, שאפילו מקל יבש נעשה חי כנחש. במסכת פסחים מובאת הדעה, שמוקלו של אהרן נברא בערב שבת בין השמשות כשנברא העולם, יחד עם שקדיו ופרחיו. ובמדרש הגדול דרשו על מטהו של אהרן את הפסוק בתתלים: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים" זה אהרן שהלעזו עליו קורח ועדתו, ושכרו היה "כעץ שתול על פלגי מים", זה מטה אהרן שפרח. מטה אהרן נגנז בידי אשיהו, כשעדיין היו הפרחים והשקדים עליו.

והנה פרח מטה-אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצף ציץ

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

וישלח משה לקרא וגו' - נתחכם בזה לדבר עמו ביחוד שלא בשעת הועד, אולי ירויח דעתם אחד לאחד, גם באמצעות החשיבות אשר הוא מחשיבם לדבר אליהם מכללות הנוצדים, יתרכך לבם להטות און, ודקדק הקתוב לומר וישלח משה לקרא וגו' שלא היה צריך לזכרון משה ויסמך על זכרונו בסמוך, אלא להעיר מי הוא השולח משה מלך ישראל ונביא ה', לקרא לשני הדייטות, אולי בזה יתעשתו להטות אונם אליו: דע כי הצדיקים יש בהם להפקיע זכות הנמצאת לרשעים כשידאו שהם מחלטים ברגע, והוא סוד צדיק מושל דאת אלהים, פרוש מושל בידאת ה' שיעשה האדם אם י'אה בעיניהם להפקיע זכותו ממנו, יש בה בידם, מה שאין הקדוש-ברוך-הוא כפובול עושה, ותמצא בדין שלמטה ביוצא בדבר, שיכולין בית דין להפקיע נכסי אדם רשע פאומרם הפקר בית-דין הפקר. ואם תאמר, למה לך משה להפליא ענינם של אלו? ואם לצד שנאתם אותו לא מפני זה יתחייבו כל-כף עניש, גם יש לבטל הדין לחש כאן ולומר אין אדם נחשד על דבר אלא אם כן ישיבו, ואם אין בו כלו ישיבו מקצתו, לזה אמר לפני ה' טעם המספיק לחיוב, והתחיל להסיר מחוש החשד ואמר לא חמוד וגו', פרוש אין להם מקום לחשדני ממנו בשררה, שררי דרך המלכים לקחת צרכיהם מהעם ובפרט בענינים שהם לצדף העם, והוא אפילו חמוד אהו שהיה צריך לו לבוא עליו ולגאולם לא נשא, ואם כן מנין להם מקום לחשדו בשררה:

וסובר אני, כי האנשים הרשעים האלה אינם בכלל עדת כרה, שנאמר עליהם מוריד שאול ועל, שאילו אברה תקותם שפלו ענה הקלפה, כן יאבדו כל איבי ה'.

דברי הימים

ג' בתמוז של שנת ב'תפ"ח, בכניסת בני ישראל לארץ ישראל, חל ביום שישי וכשראה יהושע שהמלחמה עם יושבי ארץ כנען מתארכת וחשש מחילול שבת, קרא אל השמש והירח: "שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון", והם שמעו לקולו ועמדו במשך ל"ו שעות עד מוצאי שבת.

בד' בתמוז שנת ד'תתנ"ו, בעת מסע הצלב הראשון, נהרגו כשלוש מאות יהודים שברחו מאימת הצלבנים והתחבאו בכפר קטן, אך הצלבנים הרגו אותם עד האחרון שבהם, ה"ד.

ביום זה בשנת ה'מ"ו, נתפס המהר"ם מרוטנבורג לאחר הלשנה של יהודי מומר, והוא נאסר בידי הקיסר רודולף הראשון במבצר אנוסייהים, שדרש בעבורו כופר עצום בסך עשרים אלף מארק. המהר"ם התנגד לסחיטה ונפטר בכלא בשנת ה'נ"א.

בד' בתמוז שנת ג'שכ"ו, 11 שנה לפני חורבן בית המקדש הראשון, הגלה נבוכדנאצר לכבל את 'החרש והמסגר' בראשות יהויכין מלך יהודה. חז"ל פירשו, כי החרש והמסגר אלו תלמידי חכמים שבירושלים, שבשעה שהיו פותחים את פיהם בתורה היו כולם חרשים וסגורים לעומתם.

גם ו' בתמוז ד'תתנ"ו, נחשב כאחד מימי הפורענות הקשים של מסע הצלב הראשון, וביום זה התנפלו הצלבנים המוסתים על יהודי העיר קלן שבגרמניה, והללו העדיפו למסור את נפשם מלהמיר את דתם.

בט' בתמוז ג'של"ח, הובקעה חומת ירושלים ובט' באב נשרף ביהמ"ק, מכיוון שבבית שני הובקעה העיר ב"ז בתמוז, מתענים בו ולא בט', שלא להכביד.

שלשה מבניו של רבי יוחנן מרחמיסטריוקא, וכו לעלות לארץ ישראל ורבים שחרו לפתחם והתאבקו בעפר רגליהם. היו אלו שלשת האחים: רבי מרדכי, רבי נחום ורבי זאב. הנחשון שבהם היה רבי מרדכי הגדול, שנולד בשנת ת"ר ומשנת תרנ"ה מלא את מקום אביו. בשנת תרס"ו, בהיותו כבן ס"ו, החליט רבי מרדכי להגשים את משאת נפשו ולחונן את עפר ארץ הקדש. עם עלותו, השליך מאחורי גוו את אדרת ההנהגה והצטנע בענוה כשהוא מתרחק מעניני צבור, אולם בני ירושלים הפקחים היו פרוכים על עקביו וברב הערצה כנוהו בכניו של חבה רבי מוט'לה. מאז הגיע ארצה סרב לצאת ממנה, וגם במלחמת העולם הראשונה, כשהפצירו בו מקרבו שבגולה לשוב למולדתו סרב ואמר: "מוכן אני לסבל יסורים קשים, ובכלבד שלא אצטרף לצאת מארץ הקדש".

אחד מיידייו הקרובים בירושלים, היה רבי דוד צבי שלמה מללוב, שאף הוא נקרא היה בחבה בפי אנשי ירושלים רבי דוד'לי. נכדו של רבי דוד, היה האדמו"ר רבי משה מרדכי מללוב, והוא שספר ספור נפלא זה. בילדותו, נלזה פעם רבי משה מרדכי לסבו רבי דוד, בשעה שעלה לבקר את ידידו הטוב רבי מוט'לה מרחמיסטריוקא. לשבו שני הצדיקים ושוחחו בענינים העומדים ברומו של עולם, והנה פנה רבי דוד אל בעלת הבית הרבנית מרת ציזא חנה, שהיתה אשתו השנייה של רבי מרדכי אותה נשא לאחר פטירת אשתו הראשונה ואם ילדיו, בת רבי חנינא ליפא שפירא מזיטומיר בנו של רבי שמואל אבא מסלויטא נכד רבי פינחס מקורוץ. מרת ציזא חנה היתה בת קדושים ומיחסת גדולה, ואביה רבי דוד מוט'לה, דוד בעלה רבי מרדכי, היה חתנו של רבי ישראל אברהם מטש'ני-אוסטרקא בנו של הרבי ר' זושא מאנפולי. אשתו של רבי ישראל אברהם בנו של רבי זושא, היתה מרת ציזא חנה בתו של רבי זאב וולף מטש'ני-אוסטרקא מתלמידי המגיד ממזריטש, ועל שמה נקראה נכדתה הנזכרת. היא עלתה בשנת תקצ"ד לארץ ישראל, ושם נספתה ברעידת האדמה המפורסמת שארעה בגליל, בכ"ד בטבת תקצ"ז, ונקברה בבית העלמין העתיק שבטבריה.

בקש רבי דוד מהרבנית אשת רבי מרדכי ושאלי: "אולי זכור לך איזה מארע או ספור שהשתמר במשפחה על סבה הגדול הרבי ר' זושא? נענתה הרבנית על אהר ואמרה: "ספור מיחד שמור עמי בזכרוני, אותו שמעתי מאמי מורתי שהיתה נוכחת בשעת מעשה בהיותה ילדה רכה בשנים, והספור פלו מדיק להפליא". פעם אחת, ישבו שני האחים הקדושים הרבי ר' אלימלך והרבי ר' זושא, ושוחחו ביניהם בעניני תורה ועבודת ה'. לפתע, נאנח רבי אלימלך אנהה השוכרת חצי גופו של אדם ואמר בקול נשבר: "אוי נא לי, הנה האיש הלזה בא!" זמן קצר לאחר מכן, נכנס אל החדר אדם גם ומגשם, שלא היה צריך להיות בעל רוח הקדש על מנת להבין כי הלה לא בלה את ימיו בצומות וסגופים, במצות ובמעשים טובים, ויותר מקפה של שרצים תלויה לו מאחוריו. "ובויתני הצדיקים!" החל הלה לבכות, "חוטא ופושע אני וכמעט שלא היתה עברה אחת שלא עברתי אותה והקעסתי את בוראי. אלא שעתה התעורר לבי ומבקש אני דרך תשובה פדי לכפר על כל פשעי וחסאי". הביטו בו האחים הקדושים וראו על מצחו את משא העברות שרובץ עליו וידעו כי אין תקנה למפתו, אחר שבה הקביד לחטא. נענה רבי אלימלך ואמר: "צר לנו עליך, אולם אין לנו אלא להשיב את פניך ריקם, כי שערי תשובה ננעלו בפניך". לשמע הדברים, פרץ האיש בכבי מר והחל להתחנן על נפשו להורות לו דרך תשובה, אך רבי אלימלך עמד על שלו ועמד בנחרצות על דעתו כי כלתה אליו הרעה ואין לו פתח לשוב בו.

באותה שעה, עמד רבי זושא כשסקטרתו בידו ובקש להעלות בה עשן. הביט בה וכה, וכשראה את נכדתו הקטנה, אמה של הרבנית המספרת, בקש ממנה לשלות בעבורו גחלת בוערת מן התנור המוסק, כדי שיוכל להדליק בה את מקטרתו, ועד מהרה שבה הילדה עם פה של נחשת ובה גחלת לוחשת. החוה רבי זושא על הגחלת ואמר לחוטא שעמד לפניו בשברון לב: "רואה אתה גחלת זו? כשם שאין היא יכולה להעלות ולהצמיח עשבים, כך לא יעלה בידך לעשות תשובה". כששמע האיש את דבריו הנוקבים של רבי זושא, נפל תחתיו מתעלה, עד שהאחים חרדו לעוררו מעלפונו. אולם הוא שב והתעלף פעמים מספר, וזעק שאם אין תשובתו מתקבלת, למה לו חיים?! ראו האחים את חרטתו הגדולה של האיש והבינו לו סדר תשובה למשך שנה תמימה, בסגופים קשים ומפרכים. נכדתו של רבי זושא היתה חדורה באמונת חכמים, וידעה כי דברי סבה לא ישובו ריקם. שמה אפוא על הגחלת שהביאה לסבה, וכעבר שנה נדמה לגלות כי הגחלת המפחמת החלה להצמיח עשבים יקנים ולחים. הגחלת עברה בירשה לאמי וממנה הגיעה אלי יחד עם הספור המפלא שנכרך בה" ספרה הרבנית, ובסימה הראתה לשומעים את הגחלת העתיקה שהיתה שמורה בארון שבבית, ואמרה: "העשבים כבר נבלו ברבות הימים, אבל הגחלת נותרה שמורה עמדי מאז ועד הלום בעדות אלמת לבחו של הצדיק, שעליו נאמר ותגזר-אומר ויקם לך". וכשהיה רבי משה מרדכי מספר את הספור הנפלא, היה מוסיף ואומר: "יש להאמין לכל דברי הצדיקים, חוץ מענין זה שתשובה לא מועילה לחוטאים, פי ימינו פשוטה לקבל שבים ואפלו לפחות שבפחותים".

משבח

מטעם

ויקח קרח (טו, טז)

בטעמי שופר מהפך (מנחם) זקף קטן, לרמוז על טענתו של קרח כמובא ברש"י, שהלך וזנח בקול מר בשופר, ראו אף זקף משה את הקטן, הוא אליצפן בריזויאל, הקטן מאבי קרח. (תורת מאיר)

ודתן ואבירם (טו)

בטעמי קדמא ואולא, לרמוז לדברי חז"ל במסכת גדרים, שבכל מקום שנאמר 'נצים ונציבים' הם דתן ואבירם, הם הלשינו על משה ורצו לשוב למצרים, ותמיד הקדימו והלכו בראש המוחלקת. (חולת צבי)

ויקהלו (טו, טז)

בטעם גרשים, לרמוז לדברי חז"ל בסנהדרין, שקרח ועדתו אין להם חלק לעולם הבא, וטעם הגרשים מרמוז שהתגרשו משיני העולמות. (פני יוסף)

בקר (טו, טז)

בטעם תלישא גדולה, ותבת תלישא נקראת גם תליאש, לרמוז שנעשה תליאש ממאתים וחמשים האנשים שהלקו על משה, ומרמוז גם על בני קרח שנעשה תל בגיהנום מפני שהרהרו בתשובה, והתבצר להם שם מקום גבוה. (נר תמיד)

ותנו בהן אש (טו, טז)

בטעם פזר גדול שהוא טעם הנאמר בתמיהה, כי משה רבנו תמה אף נכנסים לסכנה. (ילקוט מעם ליעזר)

מדגש

ברעיא מחימנא שבוהר על פרשתנו, מובא מאמר תמוה: 'לא זזה שכניה מישראל בכל שבתות וימים טובים, ואפלו בשבתות דחול, וה'פרשת דרכים' מזכיר דברים אלו בשם מדרש קלמוס רבים נשתברו כדי לכאר דברים סתומים אלו, ויש גורסים 'ביומי דחול', החיד"א ועוד רבים בארו שהבנה לאדם שלקה במדבר ואבד את השבוע הימים, שצריך למנות ששה ימים ולשבות ביום השביעי וגם בשבת' זו שורה השכינה; הדרב"י באר שבשעה שבמזרח הוא שבת במערב עדיו חל, וכן בטבריה מקדימין לשבת ובצפודי מאחרין לצאת; ה"ג"א פרש שהם תלמידי חכמים שהם בבחינת שבת; והאמרי אמת כתב שהוא על דרך גשה שבתה חל ואל תצטרף לבריות, ויש שכתבו שצריך לומר חז"ל בראשי תבות שהן חוץ לארץ, שגם שם שורה השכינה בשבתות וימים טובים.

ממלכה

ראו פעם עם הארץ שישב ומגדל בסמיו בספרים שלפניו את כל שמותיהם של שונאי ישראל. שאלוהו: "מדוע אתה מגדל את שמותיהם מן הספרים?" השיב איש בלב 'דענות': "הרי מקרא מפרש הוא, 'תמכה את זכר עמלק מתחת השמים', ומקום אני מצות אחית עמלק בקה שאני מוחק את שמם של שונאי ישראל". תמכה שוב השואלים: "אם הרישע חטא וצריך למחוק את שמו, מה חטאו המלים שבצד השני של הדף שגם אותן אתה מוחק?" השיב האישי: "דבר זה למדינת ממעשה קרח ועדתו, ששם מפרש רש"י אוי לרשע ואוי לשכנו..."

רבי יצחק בן יואליד מהטואן שבמרוקו בעל "ויאמר יצחק", היה מפרסם בדורו בגאונותו ובצדקותו ושמו הלך לפניו בכל הארצות. פרנסתו דחוקה היתה, שכן לא רצה לטל מתנות מאחרים שמא יטה את הדיו לטובתם, ואף את ספרו לא הדפיס בחייו מחסר קמון. היתה תקופה בה התרבו ההוצאות והמסים, ועניי העיר רעבו ללחם. הגיעה שועתם לאזניו, אך קצרה ידו מהושיע, שכן אף בני ביתו סבלו מחסור וחרפת רעב. הזמין הרב את פרנסי הקהל לביתו, וכאשר באו התנצל לפניהם שאין בידו לכבדם בתקרבת כראוי, שכן ביתו ריקם ואין בו אף לחם לאכל. התמלאו הפרנסים בלמה על הצער הגדול בו שרוי רבם הנערץ ופניהם התבדדו מרוב בושה. נענה הרב ואמר: "מבקש אני שתפילו מס קטן על הבשר הנמכר בחניות הבשר, שכן רב רוכשי הבשר הם עשירים ובעלי יכלת, וידם משגת את תשלומי המס, וממס זה אוכל לפרנס את משפחתו". הסכימו הפרנסים לבקשתו של הרב, אך למרבה הפתעתם המשיך רבי יצחק ואמר: "עכשו שהסכמתם להטיל את מס הבשר, מבקש אני ליחד את כל ההכנסות ממס זה לטובת עניי העיר שנקמים ברעב". כך הציל הרב את יהודי העיר בחקמתו, מחרפת רעב.

מדותיו התרומיות של רבי יוסף זנדל מסלנט היו נפרות בו עוד מצעירותו. תלמיד ושיבת וולוז'ין היה בשחירת ימיו, ופעם בשמחת תורה שתה אחד התלמידים יותר מהרגלו ודעתו זחה עליו מרב שכרות. הגיעו הדברים לידי כך, שהתלמיד לא שלט במעשיו והוא גרם למהומה גדולה בישיבה. הציע רבי זנדל לקשר את ידיו בחבלים עד שהיין יפוג ממנו, וכך אמנם נעשה. אחרי שנים ארוכות, כשהיה רבי זנדל זקן ושבע ימים, נקפו לבו שמא ביש את חברו ברבים, וזאת על אף שהם נודעו כחברים נאמנים וידידי אמת. באותם ימים כבר שהה רבי זנדל בירושלים העתיקה, ומקנה שלח מכתב לידידיו שבעיר וולוז'ין, וכתב בו שהוא שרוי בחסר מנוחה שמא לא טרח דיו בשעת מעשה כדי להפיש את דעתו של החבר בדברי רציו ומענה רף, ומפיון שנודע לו שידידו כבר שבק חיים לכל חי, לכן מבקש הוא לשלח שליח על קברו של הידיד עם מיני אנשים ולבקש מחילה בשמו, וכלם יאמרו שלש פעמים 'מחול לו'.

אל מעונו של רבי שלמה זלמן אוירבך, הגיע פעם אדם אחד ובקש מהרב לסייע לו להתקבל בהקדם אצל רופא בכיר, שרבים פנו אליו בהיותו ממחה ובעל נסיון רב בתחומו, ומפני כך היה צריך להמתין חדשים ארבים כדי להכנס אליו. מפיון שהדבר היה נחוץ ולא היה באפשרותו של האדם להמתין, הלך להועץ עם רבי אברהם דב אוירבך, אחיו של רבי שלמה זלמן, והוא יעץ לו לפנות לאחיו כדי שיצידו במקתב אל הרופא הבכיר ולבקש ממנו להכניסו בהקדם. מיד כששמע רבי שלמה זלמן את הבקשה, הסכים מיד במאור פנים והתישב לכתב מכתב אישי אל הרופא, אלא ששפטים את המכתב ובקש להכניסו למעטפה, ראה שאיננו זוכר את שמו הפרטי של הרופא ואין זה יאה לשלח מכתב לאדם פה חשוּב, ללא ציון שמו הפרטי. קם רבי שלמה זלמן מכסאו ובקש לפנות אל החדר השני, כדי לחפש את שם הרופא במדרה הטלפון, אך השואל חש נבוך על כך שהוא מטריח את גאון ישראל ומלמל במבוכה: "מצטער אני על כך שאני מטריח את רבנו, מבזבז את זמנו היקר ומבטלו מלמודו". רבי שלמה זלמן כבר היה בדרכו אל החדר השני, ובששמוע דברים אלו הסתובב על אתר ואמר לשואל כשפניו מאירות: "ודע אתה בשביל מה נוצר הזמן? בשביל לעשות חסד עם בני אדם."

רבי יצחק ב"ר דוד בכר מקושטא בעל "דברי אמת", היה מגדולי רבני תרפיה ומגאוני דורו. שמו יצא לתהלה בכל תפוצות ישראל וגדולי דורו העריצוהו וקלסוהו. ה'נודע ביהודה' פותב עליו "שר התורה, יקר תפארת ישראל, ראש גולת אריאל, איש חי רב־פעלים מקבצאל, רב הרבנים, גאון הגאונים, פאר העתים, חמדת הימים, ראש הבשמים, המאור הגדול מאיר עיני הגולה, שמו הסהור הכל מפארים ומשבחים".

את אחד מצאצאיו השיא רבי יצחק בעיר רחוקה ממקום מגוריו, ובעוד היום גדול הזמין לביתו עגלון כדי שיקחנו אל מקום הנשואין. הדרך התנהלה בעצלתיים, וכמעט שפקעה סבלנותו של הרב שראה פי היום מעריב ועדין לא הגיעו למחוז הפצם, עד שגער בעגלון על עצלותו ורפיון ידיו בהנהגת הסוסים. בסופו של דבר הספיק לדחוק את השעה והגיע מיד אל עריכת החפה, אולם מיד לאחר מכן נקפו לבו על שבוה את העגלון ובקש לפיסו, אלא שהעגלון כבר נסע לביתו. עלה הרב מיד על עגלה אחרת ודלק אחר העגלון הראשון, ובשמצאו ירד ובקש את סליחתו, אלא שהעגלון סרב לסלח. נסה הרב לפיסו במזמן רב ולא קבל, עד שהרב שאלו: "מה תרצה לקבל, בתמורה לכה שתמחל לי בלב שלם?" והלה השיב: "מוכן אני לסלח לך, בתנאי שתעניק לי את מחצית העולם הבא שלך". לא הסס הרב והעניק לו על אתר את מחצית הלקו בעולם הבא, בתמורה לסליחת העגלון בלב שלם.

"ויקהל עליהם קרח את כליהעדה אלהפתח אהל מועד" - פמה טרחות ויגיעות צריה לטרח בשביל לכנס את הצבור פלו לררכי מצוה. אולם פאשר מדבר במחלקת, פאשר אש התבערה בויערת והיאצר שולט, אזי "כל העדה" מתבנסת ונקחלת מיד... (מטה אהרן)